

ביאורים

הרמב"ם ממשיך לעסוק כאן בשאלה הלכתית בהלכות תפילה, שגם היא שאלה מהותית הנוגעת ליחס הנכון לגר שהתגייר. כל אדם שעובר תהליך של גיור, מנסה לברר את מקומו החדש ואת מידת שייכותו לעם ישראל והפיכתו לחלק ממנו. הרמב"ם ממשיך כאן לברר את עניין הנוסח שבו מתפלל הגר. קודם לכן הוא עסק בעובדה שהגר נחשב כבנו של אברהם אבינו, וכעת פונה להסביר שגם כאשר הגר מדבר על הניסים שנעשו לאבותינו, הוא יכול לכלול את עצמו בעם ישראל. חיבורו של הגר לעם ישראל אינו מקביל להצטרפות רגילה לקבוצה חדשה. כאשר אדם זוכה לעבור את תהליך הגיור, מתרחש בו שינוי מהותי כה גדול, עד שהוא הופך להיות חלק בלתי נפרד מעם ישראל. בכוחה של אחדות זאת להפוך את הגר להיות כאילו הוא אדם חדש לחלוטין, ובדומה לביטויים של חז"ל שנאמר בעניין אחר: "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" [יבמות צז:]. חז"ל מלמדים אותנו עד כמה גיורו של הגר מביא אותו למציאות חדשה לחלוטין, ומעתה הוא כאילו נולד מחדש בתוך עם ישראל.

מכאן עובר הרמב"ם להרגשה של הגר. לכל אדם לא קל להרגיש נטע זר בקבוצה שהצטרף אליה, וכך גם עלול להרגיש מי שבא מבחוץ והצטרף של עם ישראל, עד כדי כך שצריך ציווי מיוחד על יחס נכון לגר: "וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" [שמות כג, ט]. הוא אומר שהגר יכול להרגיש 'בחברה טובה', מכיוון שגם עם ישראל היה מעורב בין הגויים, והקב"ה בעצמו הוציאם משם ולקחם להיות עמו. כך גם הגר, אף שהגיע מבין האומות, כעת הוא התנתק מהם ובא לחסות תחת כנפי השכינה. גם בעניין ייחוסו של הגר בפסוק בספר ישעיהו, על פי הסברו של הרמב"ם, אנו רואים שבניגוד לעם ישראל המתייחסים לאבותיהם, הגר מתייחס לקב"ה בעצמו. ממילא לא רק שהגר לא צריך לחוש רגשי נחיתות בעניין ייחוסו, אלא להפך, מבחינה מסוימת יש לו יתרון על עם ישראל. הוא מסיים בראיה הלכתית לדבריו, שלמרות שיש בדבר מחלוקת בין התנאים, מבואר בדברי הירושלמי שלהלכה נפסק שנוסח התפילה של הגר אינו מוכרח להיות שונה משל כל יהודי.

הרחבות

• נוסח תפילת הגר

וכל מה שאמרנו לך בענין הברכות שלא תשנה דבר. הרמב"ם סובר שאין הגר משנה מנוסח התפילה, ויכול לומר "אלוהי אבותינו" אף על פי שאין אברהם יצחק ויעקב אבותיו הביולוגיים. הטור מביא בזה מחלוקת ראשונים, מהו נוסח התפילה של הגר: "ורבינו תם לא היה מניח לגר גמור לברך ברכת המזון (-) אין גר יכול לברך בקול ולהוציא אדם אחר שאינו גר ידי חובה בברכת המזון) שאינו יכול לומר 'שהנחלת לאבותינו'... ורבי יצחק כתב שיכול לברך שיכול לומר לאבותינו דכתיב אב המון גוים נתתיך [בראשית יז, ה], ודרשין (-) ולמדנו משם) מתחילה אב לארם מכאן ואילך לכל העולם" [טור, אורח חיים קצט]. מחלוקת זו מבוססת על התלמוד ירושלמי: "וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלוהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלוהי אבותיכם ואם היתה אמו מירשאל אומר אלוהי אבותינו... תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם כי 'אב המון גוים נתתיך' [בראשית יז, ה], לשעבר היית אב לארם ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים. רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה" [ביכורים א, ד]. כדברי הרמב"ם פסק גם השולחן ערוך, שגר אומר "אלוהינו ואלוהי אבותינו" [אורח חיים קצט, ד].

אין הבדל בין גר לישראל

אבל 'שהוצאתנו ממצרים', או 'שעשה נסים לאבותינו', אם רציית לשנות ולומר 'שהוצאת ישראל ממצרים' ו'שעשית נסים לישראל', - אמר, ואם לא שנית כלום - אין בקך הפסד, מאחר שנקנסת תחת כנפי השכינה ונלוית על ה' אין כאן הפרש בינינו ובינך, וכל הנסים שנעשו כאלו לנו וקף נעשו. הרי הוא אומר בישעיה: "ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבהדל יבדילני ה' מעל עמו" (ישעיה נז, א) - אין שם הפרש כלל בינינו ובינך לכל דבר. וידאי יש לך לברך 'אשר בחר בנו' ו'אשר נתן לנו' ו'אשר הבדילנו', שכתב בחר בך הקב"ה, והבדילך מן האומות, ונתן לך התורה, שהתורה לנו ולגרים נתנה, שנאמר: "הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר, חקת עולם לדורותיכם ככם כגר יהיה לפני ה'. תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם" (במדבר טו, טו-טז).

גם אבותינו עבדו עבודה זרה

ודע, כי אבותינו שיצאו ממצרים רבן עובדי עבודה זרה היו במצרים, נתערבו בגוים ולמדו ממעשיהם, עד ששלח הקב"ה משה רבנו ורבן שלכל הגבאים, והבדילנו מן העמים והכניסנו תחת כנפי השכינה, לנו ולכל הגרים, ושמם לכלנו חקה אחת. ואל יהי יחוסך קל בעיניך, אם אנו מתייחסים אל אברהם יצחק ויעקב - אתה מתייחס למי שאמר והיה העולם. וכן מפרש בישעיה: "זה יאמר לה' אני, וזה יקרא בשם יעקב" (ישעיה מד, ה) - הגר יאמר לה' אני, והישראל יקרא בשם יעקב.

ראיה מביכורים

וכל מה שאמרנו לך בענין הברכות שלא תשנה דבר - ראיה לזה ממשכת בכורים. תמן תנינו: "הגר מביא ו'אינו קורא', שאינו יכול לומר: 'אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. כשהוא מתפלל בפני עצמו אומר: 'אלהי אבות ישראל', וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר: 'אלהי אבותיכם'" (ביכורים א, ד). זהו סתם משנה, והיא לר' מאיר, ואינה הלכה, אלא כמו שנתפרש בירושלמי. תמן אמרינו: "תני בשם ר' יהודה: גר עצמו מביא וקורא. מאי טעמיה - פי אב המון גוים נתתיך, לשעבר היית אב לארם, מכאן ואילך אתה אב לכל הבריות. ר' יהושע בן לוי אמר: הלכה כר' יהודה. אתה עובדא קמיה דר' אבהו והורה כר' יהודה" (ירושלמי ביכורים פ"א ה"ד). הנה נתברר לך שיש לך לומר 'אשר נשבע ה' לאבותינו, ושארבהם אב לנו ולכל הצדיקים הנלוים על ה' להלך בדרכיו. והוא הדיון לשאר הברכות והתפלות שלא תשנה כלום.

תמן תנינו - שם שנינו. **מביא** - (ביכורים). **ואינו קורא** - אינו אומר את פסוקי התורה שמביא הביכורים נצטווה לאומרים. **סתם משנה** - משנה שלא נזכר בה שם התנא מיוחסת בדרך כלל לר' מאיר. **אתה עובדא קמיה וכו'** - בא מעשה (בגר שהסתפק כיצד להתפלל) לפני ר' אבהו.